

**ДЫСТАНЦЫЙНАЯ ФОРМА НАВУЧАННЯ Ў ПРАЦЭСЕ
ВЫКЛАДАНИЯ ДЫСЦЫПЛІНЫ “БЕЛАРУСКАЯ МОВА
(ПРАФЕСІЙНАЯ ЛЕКСІКА)”**

Шматкова Ірына Ігараўна

*кандыдат філалагічных навук, дацэнт
Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт
Мінск, Рэспубліка Беларусь*

**DISTANCE LEARNING IN THE PROCESS OF TEACHING
DISCIPLINES "THE BELARUSIAN LANGUAGE
(PROFESSIONAL VOCABULARY)"**

Shmatkova Iryna

*PhD in Philology, Associate Professor,
Belarus State Economic University
Minsk, Republic of Belarus*

Анотацыя: У артыкуле акрэсліваюцца адметнасці дыстанцыйных тэхналогій навучання ў сістэме вышэйшай адукацыі, разглядаюцца кірункі іх ўкаранення на прыкладзе выкладання дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» у Беларускім дзяржаўным эканамічным універсітэце.

Abstract: This paper outlines the features of distance learning technologies in higher education, discussed the directions of their implementation on the example of teaching «The Belarusian language (professional vocabulary)» at the Belarus State Economic University.

Ключавыя словы: дыстанцыйныя тэхналогіі навучання; адукацыя; укараненне; выкладанне; дысцыпліна «Беларуская мова (прафесійная лексіка)».

Keywords: distance learning technology; education; implementation; teaching; discipline; «The Belarusian language (professional vocabulary)».

У цяперашні час па прычыне глабальнай інфарматызацыі грамадства ўсё часцей уздымаецца пытанне наконт прымянення новых інфармацыйных тэхналогій у сістэме адукацыі, «особенным изменением подвергается система высшей школы» [8, с. 7]. Сёння патрабуецца такі выпускнік універсітэта, які ўмее працаваць з вялікай колькасцю інфармацыі, можа добра і хутка арыентавацца ў інфармацыйнай прасторы, хутка перабудоўвацца і перавучвацца

«Дзяржаўная палітыка ў дачыненні да вышэйшай школы накіравана на яе дэмакратызацыю, <...> плануецца ўзмацніць прафесійную арыентацыю на першых курсах вышэйшых школ, надаць асаблівую ўвагу засваенню лічбавых тэхналогій» [4, с. 292]. І нягледзячы на тое, што «моўная свядомаць, якая спараджае моўныя тэксты, – галоўная прыкмета моўнай асобы» [2, с. 71], час актуалізуе паняцце «камунікатыўная свядомасць», пад якім, як сцвярджае В. Губская, варта разумець «сукупнасць камунікатыўных ведаў і камунікатыўных механізмаў, якія забяспечваюць увесь комплекс камунікатыўнай дзейнасці чалавека. Гэта камунікатыўныя ўстаноўкі свядомасці, сукупнасць ментальных камунікатыўных катэгорый, а таксама набор прынятых у грамадстве нормаў і правілаў камунікацыі» [2, с. 71–72].

Са з'яўленнем камп'ютарных сетак і іншых, аналагічных ім сродкаў інфармацыйных камп'ютарных тэхналогій, адукацыя набыла новую якасць, звязаную ў першую чаргу з магчымасцю апэратыўна атрымліваць інфармацыю з любой кропкі зямнога шара, фарміраваць стасункі, якія патрабуюць новай формы камунікацыі, што закранаюць камунікатыўную свядомасць. Праз глабальную камп'ютарную сетку Інтэрнэт магчымы імгненны доступ да сусветных інфармацыйных рэсурсаў (электронных бібліятэк, баз дадзеных, сховішчаў файлаў і г.д.).

Дыстанцыйнае навучанне ў выглядзе завочнага навучання зарадзілася яшчэ ў пачатку ХХ–га стагоддзя. Сёння завочна можна атрымаць вышэйшую адукацыю, вывучыць замежную мову, падрыхтавацца да паступлення ў ВНУ і г.д. Аднак у сувязі з дрэнна наладжаным узаемадзеяннем паміж выкладчыкамі і студэнтамі і адсутнасцю кантролю над вучэбнай дзейнасцю студэнтаў–завочнікаў у перыяды паміж экзаменацыйнымі сесіямі якасць падобнага навучання аказваецца горш за тое, што можна атрымаць пры вочным навучанні.

Дыстанцыйная тэхналогія навучання (адукацыйнага працэсу) на сучасным этапе – гэта сукупнасць метадаў і сродкаў навучання і адміністравання навучальных працэдур, якія забяспечваюць правядзенне навучальнага працэсу на адлегласці на аснове выкарыстання сучасных інфармацыйных і тэлекамунікацыйных тэхналогій [7, с. 4].

Пры ажыццяўленні дыстанцыйнага навучання інфармацыйныя тэхналогіі павінны забяспечваць:

- дастаўку навучэнцам асноўнага аб'ёму вучэбнага матэрыялу;
 - інтэрактыўнае ўзаемадзеянне навучэнцаў і выкладчыкаў у працэсе навучання;
 - прадастаўленне студэнтам магчымасці самастойнай работы пры засваенні вучэбнага матэрыялу;
 - ацэнку іх ведаў і навыкаў, атрыманых імі ў працэсе навучання.
- Для дасягнення гэтых мэтаў прымяняюцца наступныя інфармацыйныя тэхналогіі:
- прадастаўленне падручнікаў і іншага друкаванага матэрыялу;
 - перасылка вучэбных матэрыялаў па камп'ютарных тэлекамунікацыях;
 - дыскусіі і семінары, якія праводзяцца праз камп'ютарныя тэлекамунікацыі;
 - галасавая пошта;
 - двухбаковыя відэатэлеканферэнцыі;
 - аднабаковая відэатрансляцыя са зваротнай сувяззю па тэлефоне;
 - электронныя (камп'ютарныя) адукацыйныя рэсурсы і інш.

Неабходная частка сістэмы дыстанцыйнага навучання – саманавучанне. У працэсе саманавучання студэнт можа вывучаць матэрыял, карыстаючыся друкаванымі выданнямі, электроннымі падручнікамі і CD–ROM– падручнікамі і даведнікамі. Да таго ж студэнт павінен мець доступ да электронных бібліятэк і баз дадзеных, якія змяшчаюць вялікую колькасць разнастайнай інфармацыі.

Распрацоўшчыкі дыстанцыйнай адукацыі [7, с. 8–9] канкрэтызуюць індывідуалізацыю адукацыйных паводзін наступным чынам, лічачы, што ў дыстанцыйным навучанні найбольш ярка праяўляюцца рысы асобна-арыентаванага спосабу навучання:

гнуткасць – студэнт вольны самастойна планаваць час, месца і працягласць заняткаў;

модульнасць – матэрыялы для вывучэння прапануюцца ў выглядзе модуляў, што дазваляе навучаць генералізаваць траекторыю свайго навучання ў адпаведнасці са сваімі запытамі і патэнцыяльнымі магчымасцямі;

даступнасць – незалежнасць ад географічнага і часовага становішча навучэнца і адукацыйнай установы дазваляе не абмяжоўваць у адукацыйных патрэбах насельніцтва краіны;

рэнтабельнасць – эканамічная эфектыўнасць праяўляецца за кошт памяншэння выдаткаў на ўтрыманне плошчаў адукацыйных устаноў, эканоміі рэсурсаў часовых, матэрыяльных (друку, размнажэнне матэрыялаў і інш.);

мабільнасць – эфектыўная рэалізацыя зваротнай сувязі паміж выкладчыкам і навучэнцам з’яўляецца адным з асноўных патрабаванняў да паспяховасці працэсу дыстанцыйнага навучання;

ахоп – адначасовы зварот да многіх крыніц вучэбнай інфармацыі (электронных бібліятэк, баз дадзеных, баз ведаў і інш.) вялікай колькасці навучэнцаў;

тэхналагічнасць – выкарыстанне ў адукацыйным працэсе найноўшых дасягненняў інфармацыйных і тэлекамунацыйных тэхналогій;

сацыяльнае раўнапраўе – роўныя магчымасці атрымання адукацыі незалежна ад месца пражывання, стану здароўя, элітарнасці і матэрыяльнай забяспечанасці навучэнца;

інтэрнацыянальнасць – экспарт і імпорт сусветных дасягненняў на рынку адукацыйных паслуг.

У Рэспубліцы Беларусь дыстанцыйная форма атрымання вышэйшай адукацыі ўпершыню была адкрыта ў 2002 г. на базе Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі. На сённяшні дзень такія формы навучання працуюць ужо ў многіх вышэйшых навучальных установах краіны (БНТУ, БДУ, БДЭУ, МППСА, БарДУ, ПДУ і інш.).

У Беларускім дзяржаўным эканамічным універсітэце ў 2017–2018 навучальным годзе была ўпершыню адкрыта дыстанцыйная форма навучання для Вышэйшай школы кіравання і бізнесу (набрана 2 групы студэнтаў на базе вышэйшай адукацыі па спецыяльнасці «Правазнаўства»). У 2018–2019 навучальным годзе пералік спецыяльнасцей пашырыўся «Эканомікай і кіраваннем на прадпрыемстве», на 2019–2020 навучальны год запланаваны набор студэнтаў дыстанцыйнай формы навучання па спецыяльнасці «Бухгалтарскі ўлік, аналіз і аўдыт»

Дысцыпліна «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» уключана ў пералік дысцыплін для здачы акадэмічнай розніцы, паколькі навучанне студэнтаў Вышэйшай школы кіравання бізнесам БДЭУ праводзіцца на базе вышэйшай адукацыі. Для студэнтаў, якім трэба асвоіць дысцыпліну «Беларуская мова (прафесійная лексіка)», быў распрацаваны электронны курс з трох блокаў (юнітаў). Колькасць юнітаў разлічвалася ў адпаведнасці з колькасцю аўдыторных гадзін, прадугледжаных вучэбнай праграмай дысцыпліны. У нашым выпадку гэта 34 гадзіны. У кожны юніт уключаны тэарэтычны і практычны матэрыял. Электронны курс суправаджаецца відэапрадстаўленнем выкладчыка, у якім прэзентуюцца мэты і задачы вывучэння дысцыпліны, структура курса, асаблівасці форм тэматычнага і выніковага кантролю.

На працягу трох тыдняў студэнты выконвалі кантрольныя заданні, дасылаючы адказы на спецыяльны сайт БДЭУ, створаны для дыстанцыйнай формы навучання. Выкладчык правяраў работы, выстаўляў адзнакі, пакідаў каментары і рэкамендацыі па кожнай працы. Студэнты мелі магчымасць атрымаць кансультацыю выкладчыка on-line. Доступ да новага юніту адкрываўся студэнту пасля таго, як былі выкананы заданні з папярэдняга блока. Залік быў праведзены вочна.

На нашу думку, дыстанцыйная форма працы паказала больш высокія вынікі навучання ў параўнанні з завочнай формай навучання. Так, напрыклад, пры блізкасці завочнай і дыстанцыйнай форм навучання, навідавоку пераважныя адрозненні. Пры дыстанцыйнай форме навучання поўнаасцю адсутнічалі аўдыторныя заняткі, студэнты мелі магчымасць навучацца ў зручны для іх час, для іх быў адкрыты доступ да неабходных вучэбных матэрыялаў, была наладжана магчымасць апэратыўнай сувязі з выкладчыкам. Такім чынам, рэальны шанс атрымання вышэйшай адукацыі мелі нават тыя, хто не мог па розных прычынах на працяглы час пакінуць месца свайго жыхарства [3].

Разам з тым дыстанцыйная форма навучання на прыкладзе вывучэння дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» выявіла некаторыя хібы: узніклі складанасці з ацэнкай самастойнасці выканання заданняў студэнтамі. Прамежкавы кантроль і бягучая атэстацыя можа праводзіцца пры ўмове магчымасці ідэнтыфікацыі ці аўтэнтыфікацыі асобы навучэнца, магчыма, наяўнасці візуалізацыі. У сваю чаргу, дадзены навучальны працэс патрабуе ад студэнтаў максімальнай самаарганізаванасці і высокай матывацыі, якая, на жаль, уласціва не ўсім студэнтам.

Дыстанцыйная форма навучання, на наш погляд, не зусім падыходзіць для развіцця моўных камунікацыйных навыкаў, навыкаў вуснага прафесійнага маўлення. Магчыма, для рэалізацыі дадзеных кампетэнцый неабходна больш актыўна выкарыстоўваць усе магчымыя відэа- і аўдыасродкі навучання.

Таксама ў працэсе навучання была выяўлена адсутнасць заканадаўчай магчымасці ў Рэспубліцы Беларусь для правядзення атэстацыі з прымяненнем інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій. Таму для здачы заліка студэнты вымушаны былі прыезджаць ва ўніверсітэт. У Расійскай Федэрацыі заканадаўства выключае гэта пытанне, у нашай краіне на сённяшні дзень разглядаецца новая рэдакцыя Кодэкса аб адукацыі, дзе, спадзяёмся, гэта праблема будзе таксама вырашана.

Нягледзячы на акрэсленыя праблемы, сістэма дыстанцыйнага навучання прадэманстравала значную перавагу перад іншымі формамі. Доказам гэтага стала вялікая зацікаўленасць сярод абітурыентаў БДЭУ да дадзенай формы навучання. Колькасць студэнтаў другога

года навучання павялічылася ў параўнанні з першым годам больш, чым у 4 разы.

Дыстанцыйная форма навучання – навучанне будучага. Аб гэтым сведчыць як сусветны вопыт вышэйшай адукацыі, так і аналіз развіцця дадзенай формы навучання ў Рэспубліцы Беларусь, на прыкладзе БДЭУ.

Дыстанцыйная форма навучання паказвае высокія вынікі навучання як пры яе выкарыстанні ў завершаным цыкле, так і пры выкарыстанні яе асобных элементаў ў арганізацыі навучальнага працэсу са студэнтамі як завочнай, так і дзённай форм навучання пры выкладанні дысцыпліны «Беларуская мова (прафесійная лексіка)».

Спіс літаратуры

1. Гафуров, С. Н. Дистанционная образовательная технология: отношения кафедры и структур, сопровождающих учебный процесс / С. Н. Гафуров // Новые образовательные технологии в вузе: сборник материалов шестой международной научно–методической конференции, 2–5 февраля 2009 года. В 2–х частях. – Екатеринбург : ГОУ ВПО «УГТУ–УПИ», 2009. – Часть 1. – С. 22–25.

2. Губская, О. Н. К вопросу о специфике языкового сознания китайцев / О. Н. Губская // Русский язык в системе международного образования: материалы международной научно–практической конференции, посвященной 45–летию кафедры русского языка как иностранного. – Иркутск, 2018. – С. 71– 74 [Электронный ресурс] / Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=35062734> – Дата доступа: 03.03.2019.

3. Дистанционное обучение // БГЭУ: официальный сайт [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://bseu.by/russian/teaching/do.htm> – Дата доступа: 03.03.2019.

4. Жылевіч, В. Ф. Роля вышэйшай школы ў сучасным грамадстве / В. Ф. Жылевіч // Устойчивое развитие экономики: состояние, проблемы, перспективы : сборник трудов XI международной научно–практической конференции, г. Пинск, 21 апреля 2017 г. / Министерство образования Республики Беларусь [и др.]; редкол.: К. К. Шебеко [и др.]. – Пинск : ПолесГУ, 2017. – С. 291–292 [Электронный ресурс] / Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=29178103> – Дата доступа: 03.03.2019.

5. Казаченок, В. В., Мандрик, П. А. Применение ИКТ в высшем образовании Республики Беларусь / В. В. Казаченок, П. А. Мандрик // Применение ИКТ в высшем образовании стран СНГ и Балтии: текущее состояние, проблемы и перспективы развития: аналитический обзор / Ин–т ЮНЕСКО по информационным технологиям в образовании. – СПб. : ГУАП, 2009. – С. 41–54.

6. Николаева, Н. Подводные камни онлайн–обучения / Н. Николаева // Звезда. – 04.01.2018 [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://zviazda.by/ru/news/20180104/1515048288–podvodnye–kamni–onlaun–obucheniya> – Дата доступа: 03.03.2019.

7. Федорова, Е. Ф. Системное представление дистанционного образования / Е. Ф. Федорова // Педагогические и информационные технологии в образовании. – 2002. – № 5 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://journals.susu.ru/pit–edu/article/view/305> – Дата доступа: 03.03.2019.

8. Шматкова, И. И. Особенности преподавания русского языка в вузе филологического профиля в русле современных образовательных стандартов / И. И. Шматкова // Русский язык в системе международного образования: материалы Международной научно–практической конференции, посвященной 45–летию кафедры русского языка как иностранного «Русский язык в системе международного образования» (г. Иркутск, 14–15 мая 2018 г.). – Иркутск : Изд–во ИРНИТУ, 2018. – С. 7 – 11 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=35062657> – Дата доступа: 03.03.2019.